

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/373107244>

ORTADOĞU'DA İSRAİL'İN ENERJİ POLİTİKALARI

Article · April 2021

CITATIONS

0

READS

25

1 author:

Mucahit Sahin

6 PUBLICATIONS 0 CITATIONS

SEE PROFILE

ORTADOĞU'DA İSRAİL'İN ENERJİ POLİTİKALARI

Mücahit ŞAHİN

ÖZET

Levant ve Filistin bölgesindeki Osmanlı hakimiyetinin 1. Dünya Savaşı ile son bulmasının ardından ilgili bölge İngiltere ve Fransa tarafından antlaşmalarla paylaşılmıştır. İlerleyen tarihsel süreçte milliyetçi bağımsızlık hareketlerinin de kaçınılmaz etkisiyle bölge halklarına bağımsızlık vermek durumunda kalan bu iki devlet, artlarında derin siyasi sorunlar miras bırakmıştır. Bu miraslardan en sancılısı ise kuşkusuz İsrail Devleti'nin oluşumu ve devletin idame ettirilme politikalarıdır. İsrail, çevresindeki komşu ülkelerin tehdit unsuru oluşturmaları itibariyle güvenlik ve enerji konularında sert ve tavizsiz politikalar yürütmeye çalışmıştır. İsrail'in kendi iç ve dış siyaseti için enerji ve bu enerji unsurlarının güvenliği üst düzey önem arz etmektedir. İsrail, günümüzde hala süregelen ve Doğu Akdeniz'de son yıllarda giderek artış gösteren doğalgaz rezervleri vb. pek çok enerji temelli çıkmazlar içerisinde ve bölgede önemli bir aktör konumundadır. Bu makalede İsrail'in enerji politikalarının süreçleri, bu politikaların iç ve dış siyasi manevralara yansımaları ve bölge devletlerinin siyasetlerine etkileri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Enerji, İsrail, Doğalgaz, Doğu Akdeniz, Ortadoğu

GİRİŞ

İsrail kuruluşundan itibaren, bulunduğu bölgedeki komşu devletlerin hemen hemen hepsiyle kriz ve savaşlar yaşamıştır. Yaşanan bu kriz ve savaşların İsrail lehine çözümlenmesi ise bölgede zaten yalnızlık çeken İsrail Devleti'ni yine bölge devletlerinin uyguladığı ambargo – özellikle enerji alanında – ve sosyal baskı ile daha da yalnızlaştırmıştır. Günümüzden başlayacak olursak son 10 – 15 yıla kadar İsrail, enerji alanında tamamen dışa bağımlı haldeydi. Devletin uluslararası politikaları dahi enerji kaynaklarının kullanımı ve kaynakların aktarımı sırasında kullanılacak bölgenin güvenliği üzerinden şekillenmekteydi. 2000'li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz bölgesinde nispeten zengin sayılabilecek doğalgaz kaynaklarının bulunmasıyla İsrail başta olmak üzere diğer bölge devletlerinin de enerji alanındaki bağımlılığı büyük ölçüde azalmıştır. Bölge devletlerinin keşfettiği bu doğalgaz kaynaklarının iç ve dış alanlarda kullanımı ile bu kaynakların aktarımı için kullanılacak yöntem ve araçların neler olacağı konusu bölge siyasetinin bel kemiğini oluşturan temel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır.

1. İsrail Bölgesinin Kısa Tarihi

Günümüzde modern Yahudi devleti olarak karşımıza çıkan İsrail'in bulunduğu tarihsel Filistin toprakları, 16. Yüzyıldan başlayıp 1. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte Osmanlı devletinin yönetimi altında bulunmaktaydı. 1. Dünya Savaşı ile İngiltere ilgili bölgenin kendi himayesinde kalması adına pek çok girişim ve çabalarda bulundu. Sonuç olarak 1916 yılına gelindiğinde Osmanlı himayesinde bulunan bu bölge, Sykes-Picot Antlaşması ile İngiltere ve Fransa devletleri arasında paylaşıldı. (DAŞTAN, 2017: 3) 1940'lı yıllara gelindiğinde 2. Dünya Savaşı'nda ekonomik, askeri ve sosyal yıkıma uğrayan Avrupa devletlerinden biri olan İngiltere de bu sonuçlardan oldukça etkilenmişti. 1947 yılında bölgede ortaya çıkan Yahudi-Arap çatışmasına daha fazla kaynak ayırmak istemeyen İngiltere, konunun çözümünü Birleşmiş Milletler'e devretmişti. Ardından, BM kararı ile Filistin bölgesi bölüştürülmüş Arap ve Yahudi nüfusları üzerinden BM sınırları belirlenmiştir. Filistin topraklarının bölüşülmesine Arap devletleri tam tepki gösterirken, dünya siyasetindeki diğer devletler de BM aracılığı ile Yahudi devleti olan İsrail'i tanımaya başladı. (DÖNER, 1997: 21) 14 Mayıs 1948 yılında ise resmi olarak İsrail devleti kurulmuş oldu. Devlet ilanından hemen sonra ilk olarak ABD ardından SSCB İsrail'i devlet olarak tanıdı. Türkiye ise, Batı'yla entegrasyon içerisinde olduğunu göstermek amacıyla 1949 yılında Yahudi devletini tanıdı. İki ülke arasında dönem dönem yaşanan siyasi krizler olsa da genel itibarıyla ilişkiler elçilik ve büyükelçilik temsilcileri üzerinden gerçekleşti. (BAYRAKTAR, 2016)

2. İsrail'in Enerji Alanındaki Politikaları

İsrail Ortadoğu ülkeleri arasında İnsani Gelişme Endeksi'nde ilk sırada yer alırken, dünya sıralamasında ise 19. sırada yer almaktadır. (UNDP – Human Development Reports, 2020) Hızlı artış gösteren nüfus, teknoloji ve sanayi kullanımının sonucunda da İsrail, Ortadoğu'da enerji tüketiminde ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca, enerji üretiminde önemli yol kat eden İsrail 2012 yılından itibaren hızla artış gösteren bir enerji üretimine sahiptir. (IEA, 2018) Ancak, İsrail hem enerji üreten hem de tüketen bir ülke olarak enerji alanındaki dengeyi sürekli olarak gözetmek durumundadır. Kuruluşundan itibaren etrafının "düşman devletler" ile çevrili olması dolayısıyla İsrail, enerji üretim, tüketim ve enerjinin ulaştırılma yolları konusunda yoğun çaba harcamakta ve politikalarını bu kriterlere göre şekillendirmektedir. Çevre ve komşu ülkelerinin petrol zengini ülkeler olmasına rağmen İsrail, petrol başta olmak üzere diğer enerji kaynaklarına ulaşım konusunda olabildiğince stratejik hareket etmek zorunda kalmıştır. Çünkü, İsrail'in bölgede izlediği politika, çevre ülkelerce genişlemeci olarak algılanmakta; Suriye, Lübnan, Ürdün ve Mısır gibi ülkelerle geçmişte yaşadığı savaşların olması da enerji ticaretindeki negatif etkiyi arttıran unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle İsrail, son döneme kadar enerji ticareti, enerjinin ulaştırılması ve sürdürülebilirliği konusunda pek çok engelle karşı karşıya kalmıştır. (KAHRAMAN, 2019: 425) İsrail'in enerji alanındaki temel amaçlarını sıralamak gerekir ise,

1. Enerji arzı, talebi ve güvenliği arasında dengeyi sağlamak,
2. Sahip olunan kaynakların (özellikle doğalgaz) rezervlerini arttırmak,
3. Doğalgaz çıkarımı ve altyapısında gelişme kaydetmek,
4. Enerji sektöründeki firmaları serbest piyasa aracılığı ile teşvik etmektir.

Bu amaçlar doğrultusunda İsrail'in kazanç sağlamak istediğin belli alanlar vardır. Bunlar; enerji ihtiyacının karşılanması, enerji altyapısının yeterli düzeyde kurulması, ucuz enerji kaynaklarının üretimi ya da bulunması, enerji tüketiminin çevre zararlarına etkisinin minimuma indirilmesi, enerji çıkarım maliyetlerinin düşürülmesi ve verimliliğin artırılması gibi beklentiler söz konusudur. Aynı zamanda, sanayi üretimi ve imalat işlerinin duraksamaması, güvenliğin sağlanması ve günden güne artan istikrar hedeflenmektedir. Ortadoğu coğrafyasında farklı bir konumda bulunan İsrail, enerjiye olan bağımlılığını en aza indirmek ve enerjiden elde ettiği verimi de maksimize etmeyi kendisine temel devlet politikası edinmiştir.

2.1. İsrail'in Doğalgaz Politikaları

İsrail bulunduğu bölgedeki yalnızlığı sebebiyle kuruluştan itibaren uzun bir süre “enerji yoksunu ülke”¹¹ olarak adlandırılmaktaydı. 2000’li yıllara yaklaştıkça büyük petrol şirketleri Arap enerji kaynaklarına bir alternatif oluşturabilmesi açısından İsrail’e yöneldi ve bölgede arama çalışmaları başlattılar. 1999 yılına gelindiğinde ise, İsrail’in Noa ve Ashkelon yakınlarında ilk rezervleri Yam Tethys olarak bilinen bölgede keşfedildi. (SHEFFAR, 2011: 5380) Yam Tethys’in keşfi sonrasında uluslararası enerji firmalarının dikkatini çeken İsrail, 2000’li yıllarda ise British Gas, İsrail’in güney kesimindeki Gazze yakınlarında bulunan bir başka rezerv daha keşfetti. Ancak 2010’lu yıllara gelindiğinde Gazze kesimi hala British Gas ile herhangi bir anlaşmaya yanaşmamaktaydı. Ancak, İsrail için doğalgaz alanındaki en büyük kırılma noktası 2009 yılında gerçekleşen Haifa yakınlarındaki Tamar rezervi oldu. Kayda değer en büyük rezerv keşfi ise 2010 Haziran ayında gerçekleşti. Haifa yakınlarında bulunan bu Leviathan rezervi 460 milyar m³’lük bir kapasiteye sahiptir. 2015 Financial Times’da yayımlanan verilere göre, İsrail enerji kullanımının %78’ini ithal etmektedir. Ayrıca, bölge devletleri ile ilişkilerinin iyi olmaması sebebiyle de petrol ihtiyacını da günde 240.000 varil olmak üzere Irak’a bağlı özerk Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nden karşılamaktadır. Ek olarak, gelecek 10 yıl içerisinde İsrail’de artan modernleşme, nüfus ve yaşam standartları ile elektrik kullanımını da göz önüne alındığında, enerjiye olan ihtiyacın ikiye katlanacağı öngörülmektedir. Enerjinin sağlanması konusu dışında İsrail, kendi devlet sınırlarının yanında Filistin’in fosil yakıt ihtiyacının %100’nü karşılarken; elektrik ihtiyacının ise %87’sini karşılamaktadır. (FLAMM vd, 2012: 1080-1088) Uluslararası Enerji Ajansı’nın verilerine göre İsrail içi ulaştırma sektörünün kullanım yüzdeleri; %96’sı kömür, petrol ve doğalgaz gibi fosil yakıt tüketimiyken, kalan %4’ü yenilenebilir kaynaklardan elde edilen enerjiler kullanılmaktadır. Ayrıca, tekrar Uluslararası Enerji Ajansı’nın verilerine bakacak olursak, İsrail’de toplam fosil

¹¹ Energy Poor State

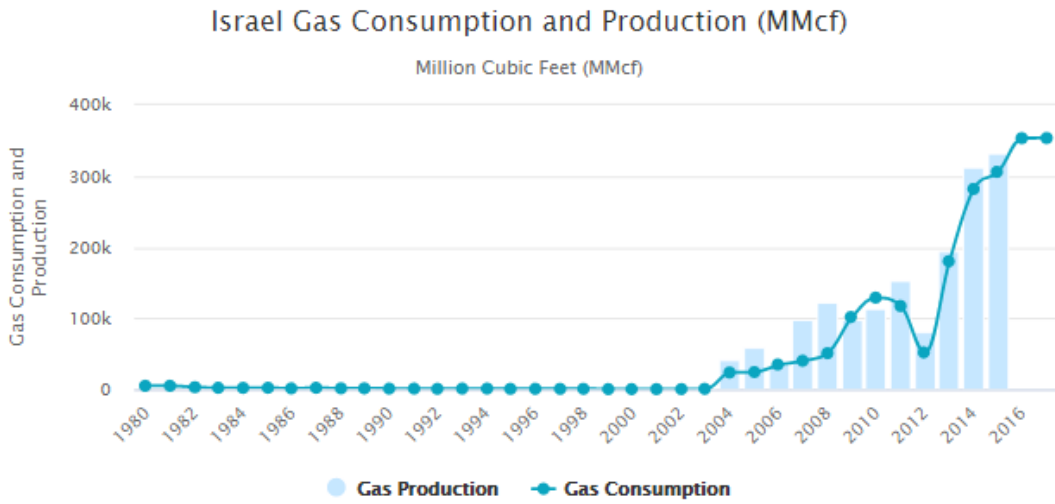
kullanımı üzerinden %93,6'sı petrol ürünleriyken kalan %6,4'ü ise doğalgazdan oluşmaktadır. (IAE, 2018) Bu verilerle birlikte İsrail'in kendi vatandaşlarına ek olarak 4 milyona yakın Filistinlinin de enerji ihtiyacını karşılamaktadır. (BRESSLER ve HAMED, 2018: 379) İsrail 2009 – 2011 yılları arasında kendi sahil şeridi üzerinden en etkili ve yoğun doğalgaz arama çalışmalarına başlamıştır. Bugün ise bu aramalar sonucunda Tamar, Leviathan, Dalit, Karish ve Tanin adlarındaki doğalgaz rezervlerine sahiptir. Deniz aramalarından sonra 2013 yılından itibaren de karada doğalgaz arama faaliyetleri yürütmektedir. İsrail, bu rezervlerden çıkarılacak doğalgazı hem ulusal hem de uluslararası piyasalara sunmayı amaçlamaktadır.

2.2. İsrail'in Doğalgaza Yönelik Doğu Akdeniz Politikaları

Akdeniz gerek erken dönem medeniyet tarihlerinde gerekse de günümüz modern tarihinde dünyada etkin olan ya da olmayı hedefleyen güçler için her zaman güçlü bir etki alanı olarak görülmüş ve görülmektedir. Uluslararası dünya politikalarında etkili bir güç olma, ülkelerin kendi çıkarlarının muhafazasını sağlaması ve diğer bölge devletleriyle rekabetin güçlendirilmesi gibi ana hedefler yönünden Ortadoğu bölgesi için Doğu Akdeniz, ciddi önem arz etmektedir. 2000'li yılların başlarından itibaren artarak devam eden bölgedeki doğalgaz keşifleri, Doğu Akdeniz'i stratejik bir bölge olmasının yanı sıra enerji alanı ve koridoru görevi üstlenmesi açısından da değerli kılmaya başlamıştır. İsrail, geçiş yollarının statüleri, sahip olduğu kıyı şeridinin uzunluğu ve bölgede bulduğu enerji kaynaklarıyla birlikte bölge için önem arz eden devlet konumuna yükselmeye başlamıştır.

İlk olarak 280 daha sonra da ikinci büyük kaynak olarak da 680 milyar metreküplük doğalgaz keşfinde bulunan İsrail, kendisine uzun yıllar yetecek bir enerji kaynağına sahip olmuştur. Fakat, İsrail için temel sıkıntı çevresindeki ülkeler tarafından tehdit olarak algılanıp iyi karşılanmamasıdır. Bu sorun da bulunan kaynakların güvenliği ve istikrarı açısından ciddi anlaşmazlıklar yaratmaktadır. (KIZILAY, 2020: 29) Doğu Akdeniz'de kurulacak hakimiyet, bölgedeki enerji kaynaklarının kullanımı ve bölgenin savunulması açısından askeri iş birliklerini de beraberinde getiren çok yönlü bir siyasi etkileşim alanı oluşturacaktır. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan Ortadoğu devletlerinin kendi aralarındaki iç ve dış çatışmaları da bölgede oluşturulacak iş birlik alanlarını kısıtlamaktadır. İsrail doğalgazının Avrupalı devletlere aktarılması da uluslararası siyasi dengeleri derinden etkileyecek bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupalı devletler İsrail'den doğalgaz almaya başladıklarında Rusya'ya olan bağımlılıkları azalacak ve enerji alanındaki Rus baskını dizginleyeceklerdir. Dolayısıyla Rusya'ya karşı bölgede derin ve istikrara dayalı iş birlikleri oluşturulmaya çalışılmaktadır. İsrail doğalgazının Avrupa'ya aktarılması konusunda temelde iki yaklaşım bulunmaktadır. İlki, deniz yolu ile sağlanmasırken bir diğeri de boru hattı döşenmesi konusudur. ABD ve Avrupa Birliği'nin desteklediği Doğu Akdeniz'den Avrupa'ya uzanan boru hattı da bu açıdan önem arz etmektedir. Bu hatla ilgili olarak 2012 yılında Kıbrıs (Güney kesimi), Yunanistan ve İsrail'in bir araya gelerek oluşturdukları fikir birlikleri ve anlaşmalar önem arz etmektedir. Bölgedeki uzlaşma ve iş birliğinin somut örneği olarak Doğu Akdeniz Boru Hattı "EastMed" projesi bir ilki oluşturmuştur. Bu hattın temel amacı ise, İsrail ve bölge ülkelerden sağlanan enerji kaynağının güvenli bir şekilde Avrupa ana karasına aktarılmasıdır. (ERCAN ve KILINÇ: 2020)

Bugün ise, EastMed LTD ŞTİ. 78 adet deniz aracı, 200 kara personeli ve 3000'i aşkın denizcisi ile Yunanistan merkezli faaliyet göstermektedir. (EASTMED, 2021) Kurulan bu tarz enerji şirketleri uluslararası sistemde bölge ittifaklarını meşrulaştırırken serbest piyasa üzerinde de varlık ve etkisinin oluşmasında fayda sağlamaktadır. Gerek gaz çıkarım faaliyetlerini yürütecek gerekse de çıkarılan enerji kaynağının güvenli aktarımını gerçekleştirecek özel şirketler bölgede oluşturulmaya başlanmıştır. Büyük enerji sektörleriyle de bağı bulunan bu kurumlar uluslararası alanda faaliyet gösterecekleri için bölgedeki yumuşak güç unsur dengesini de oluşturmaktadırlar. İsrail, elindeki rezervleri tam anlamıyla işlemeye ve çıkarıma başlamadığı için ülke içerisindeki üretim ve tüketim dengesini korumakta hala sıkıntı çekmektedir. Bu sıkıntıları veriler üzerinden incelememiz gerekirse, aşağıdaki tablo yardımcı olacaktır.

Yukarıdaki grafik Birleşmiş Millet İstatistik verileri kullanılarak hazırlanmış olup dünyadaki enerji kaynaklarının analizlerini gerçekleştiren “Worldometer” tarafından düzenlenmiştir. Nokta ile belirtilen alanlar doğalgaz tüketimini gösterirken, yıllara göre sütunlarla ifade edilen barlar ise İsrail’deki doğalgaz üretimini göstermektedir. (WORLDOMETER, 2016) Grafikten de anlaşılacağı üzere İsrail, doğalgaz üretimi ve tüketimi arasındaki dengeyi 2016 yılında tam olarak sağlayamamıştır. Ancak, geçmiş yıllara nazaran, enerji alanında büyük başarı ve gelişim kaydettiğini de söylemeden geçemeyiz. Enerji alanında büyük yol kat eden İsrail, sadece kendine yetinmekle kalmayıp ihracata ve ekonomik politikalara dayalı enerji ticareti düşüncesine de sahiptir. Devlet eliyle oluşturulan bu politikanın temelinde ise, doğalgaza yönelik iç talebi karşıladıktan sonra kendi çıkardığı gazın ihracatını başta Avrupalı devletler olmak üzere dünya pazarına açılışını gerçekleştirmektir. İsrail’in bölgede kurduğu ittifaklar ve dış politika manevralarının da enerji üzerinde şekillendirmesinin temel sebebi bu grafiğin ifade ettiği sonuçlardır. ABD ve AB ise, İsrail’in enerji alanından kazanacağı nüfuzu, bölgede güçlenen ittifakları üzerinden ekonomi – politik açıdan değerlendirmeye tabii tutmaktadır. ABD, bölgedeki müttefikinin konumunu güçlendirirken; AB ise, Rusya’ya olan enerji alanındaki bağımlılığını kırmayı hedeflemektedir.

2.3. İsrail ve Gazze Arasındaki Enerji Sorunları

İsrail ve Gazze arasında tarihsel olarak süregelen anlaşmazlıklar mevcuttur. Enerji alanında ise en önemli kaynaklardan biri olan doğalgaz temel sorunlardan birisini teşkil etmektedir. Gazze Marine, İsrail ve Gazze yönetimi arasında en büyük ölçekli enerji sorunlarından biridir. Gazze Marine, ABD Jeolojik Araştırmalar Merkezi tarafından keşfedilmiştir. Ayrıca, bölgedeki doğalgaz rezervleri arasında 1 milyon m³'lük rezerv ile kayda değer bir kaynağa sahiptir. Rezervin bulunduğu konum, iki yönetim arasındaki temel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bölgedeki Tamar ve Leviathan rezervleri de dikkate alındığında Gazze Marine'e ait rezerv, bölge kıyılarına daha yakın ve işlenip çıkarılması açısından da daha az maliyetlidir. Ancak, kayda değer bir başka bilgi ise işletilmeye bu kadar uygun bir konumda olmasına rağmen henüz el bile değinilmemiş olmasıdır. Bölgedeki rezervlerin çoğunun işletim hakkını kendinde saklı bulunduran British Gas, bölgedeki gelişimin sağlanması için zaman zaman girişimlerde bulunsa da etkili olamamıştır. Aynı zamanda British Gas, rezervlerin keşfinden 2007 yılına dek, Gazze Marine üzerinden satış gerçekleştirmek adına İsrail hükümeti ile birtakım anlaşmalar gerçekleştirirse de İsrail ve Gazze arasında süregelen çatışmalar sonucunda herhangi bir uzlaşmaya varılamamıştır. 2008 yılına gelindiğinde ise bölgeden bir sonuç alamayan British Gas, İsrail'deki ofisini kapatmış ancak hisselerine sahip olma avantajını da sürdürmeye devam etmiştir. (AKSOY, 2016: 4)

Gazze Marine'in bölge pazarında etkin olup geliştirilmesinin önündeki en büyük sorunlar; bölgedeki istikrarsızlık, İsrail ve Gazze arasında süregelen tarihsel çatışmalar, bitmek bilmeyen siyasi gerilim ve karşılıklı şiddet olaylarından kaynaklanan güvenlik sorunlarıdır. 2007 yılında HAMAS'ın Gazze'de yönetimi ele geçirmesi ve İsrail'e karşı daha saldırgan bir tutum izlemesi sebebiyle ikili ilişkiler daha da gerilmiştir. İsrail, Gazze ve Gazze şeridine yönelik yoğun abluka ve ambargo siyaseti yürütmüştür. Ambargonun bir sonucu olarak bölgede yol, elektrik ve altyapılar enerji rezervlerinin korunması ve aktarılması için gerekli düzeye ulaşamamıştır. Hem Gazze'den İsrail'e hem de İsrail'den Gazze'ye yönelik karşılıklı saldırıların gerçekleşmesiyle var olan altyapı unsurları her iki taraf için de zarar görmüştür. Gazze tarafının altyapı unsurları yeterli düzeye taşınması için gerekli olan fon miktarı ise 850 milyon dolar olarak ifade edilmektedir.

1999 yılından başlamak üzere 25 yıl boyunca Filistin bölgesindeki enerji rezervlerinde söz hakkı bulunan British Gas, tarihin çeşitli dönemlerinde girişimlerde bulunsa da bir sonuç elde edememiştir. Uzlaşmaya en yakın görülen zaman diliminde ise 2. İntifada gerçekleşmiş ve tüm uzlaşma kanalları yeniden dondurulmuştur. Bu nedenle British Gas, bölgedeki sorunlarla ilgilenmek yerine bölgenin bir diğer etkin gücü olan Mısır'a yönelik politikalar izlemeye başlamıştır. Yeni bir pazar arayışının sonucu olarak ortaya çıkan Mısır, hem nüfusu hem de daha büyük bir ekonomiye sahip olması nedeniyle British Gas'ın ilgisini çekmektedir. (AKSOY, 2016: 6) Günümüzde hala devam etmekte olan Arap – İsrail çatışması, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerindeki siyasi ve ekonomik pek çok alanı etkisi altına almış ve almaya da devam edecek gibi görünmektedir. Gazze tarafı için, enerji ve altyapı alanlarında İsrail ve büyük şirketlerle anlaşma ve uzlaşılarda bulunmak daha kârlı olsa da bölgede yıllardan beri var olan nefret ve çatışma, bu uzlaşma sürecini sekteye uğratmakta ve her iki tarafı da yıpratmaktadır.

3. Doğu Akdeniz’de Enerji Alanındaki Güncel Dengeler

İsrail, 30 km’lik kıyısı ile Akdeniz’de nispeten dar kıyı şeridinde sahip ülkelerden biridir. Dar bir alanı olmasına rağmen, Haifa ve Ashtod gibi kapasiteleri yüksek ticaret limanları ile uluslararası ticaretinin büyük bir kısmını gerçekleştirmektedir. İsrail’in Doğu Akdeniz’de parsellere ayırdığı dokuz bölgenin toplam enerji potansiyeli, 1 trilyon m³’ten fazla doğalgaz ile 2 milyar m³ de petrol rezervinin olduğu bilinmektedir. Bu rezervlerin ülke içi ekonomiye dönütü ise yaklaşık 100 milyar dolar tutarındadır. Ancak İsrail, Doğu Akdeniz bölgesinde çıkarmaya başladığı doğalgazın belli bir kısmını uluslararası piyasaya sunabilirken kalan kısmını da ülke içinde değerlendirebilmektedir. Bölge ülkeleri tarafından tehdit unsuru olarak görülen İsrail, enerji pazarlaması için güvenli ve istikrarlı bir boru hattı projesi arayışındadır. Bölge devletleri arasından ise günümüzde sadece Mısır ve Ürdün’e enerji ihracatı gerçekleştirmektedir. (ORUÇ, 2021) Ancak, sağlanan bu enerjinin iki ülke için de kalıcı ve güvenli olup olmayacağı İsrail açısından belirsizliğini korumaktadır. Dolayısıyla İsrail, güvene dayalı ve sürerlik kapasitesi yüksek pazarlara ulaşmak durumundadır. Bu da ancak bölgede oluşturulacak güvenilir ittifaklara dayalı boru hatları ile gerçekleşebilir.

İsrail’in boru hattı açısından iki farklı opsiyonu olduğunu söyleyebiliriz. İsrail’in Doğu Akdeniz havzasından çıkardığı enerji kaynaklarının Avrupa pazarına sunabilmesinin en kısa ve düşük maliyetli yolu Türkiye üzerinden gerçekleşmektedir. Ancak, günümüzde gerçekleştirilmesi planlanan boru hattı çalışmaları Türkiye’nin dahil edilmediği farklı bir opsiyon üzerinden gerçekleştirilmektedir. Türkiye’nin dahil edilerek gerçekleştirilebilecek boru hattı çalışması Kıbrıs Adası ve Türkiye üzerinden direkt olarak Avrupa kıtasına uzanması halinde 500 km’lik bir boru hattı sayesinde 2 ile 2,5 milyar dolarlık bir maliyete sahipken; günümüz politikalarıyla belirlenen ikinci opsiyonda ise, 2000 km’lik bir boru hattı Akdeniz’in derinliklerine dönecek ve Kıbrıs (Güney) ile Yunanistan üzerinden Avrupa kıtasına aktarılacaktır. Maliyet konusuna değinilecek olursa, bölge güvenliğinin sağlanmasından boru hattının döşenmesine kadar her türlü detayın 10 milyar dolara yakın tutacağı tahmin edilmektedir. İkinci opsiyon, İsrail için daha maliyetli olmasına rağmen siyasi olarak daha güvenilir algılanmaktadır. (ORUÇ, 2021: 2)

3.1. Doğu Akdeniz’de Türkiye İsrail İlişkileri

Türkiye ile İsrail arasındaki politik ilişkiler genel olarak “stratejik ortaklık” olarak adlandırılmaktadır. Geçmişe bakacak olursak, 1990’lı yıllarda etkisinin yoğun hissedildiği bu stratejik ortaklık, 2010’lu yıllara gelindiğinde Mavi Marmara olayı ile neredeyse kopma noktasına gelmiştir. Bu siyasi krize ek olarak, Filistin ve Kudüs’te yaşanan sorunlar ile ABD’nin Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıması gibi pek çok etkenin de etkisiyle iki devlet arasındaki ilişkiler eskisi gibi olamamıştır. Bu etkenlerden dolayı İsrail, bölgedeki ülkeler arasından Türkiye’yi ittifaka uygun görmemiş ve Türkiye’ye karşı bölgede Yunanistan ile Güney Kıbrıs’ın da dahil edildiği ikinci bir ekonomik ittifak bloğu oluşturmuştur. 2019 yılında Doğal Gaz Forumu’na katılıp Akdeniz Boru Hattı Projesi’ne dahil olan İsrail, Türkiye’nin Doğu

Akdeniz konusunda karşısında yer alan devletlerle ortak hareket planı oluşturmuştur. Doğu Akdeniz’de uzun bir kıyıya sahip olmasına rağmen Türkiye, Doğu Akdeniz’in enerji alanına dönüştürülmesi ve kaynakların dağıtımından güvenliğine kadar her türlü konunun görüşüldüğü ilgili foruma dahil edilmemiştir. (KIZILAY, 2020: 31) Türkiye’nin Libya ile gerçekleştirdiği deniz alanlarındaki anlaşmalar ise İsrail ve çevre ülkelerin Doğu Akdeniz’deki güncel politikalarını olumsuz etkilemiştir. Türkiye ile Libya’nın gerçekleştirdiği anlaşmalar, Doğu Akdeniz’deki güncel jeopolitik durumu değiştirmiş ve kaynakların Avrupa’ya aktarılması konusunda bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Ancak, Libya’nın hali hazırda iç savaşta olması ve siyasi durumunun stabil olmaması nedeniyle, yapılan anlaşmalar - özellikle de Doğu Akdeniz konusunda – “Acaba?” sorularını akıllara getirmektedir. Libya’da gerçekleşecek en ufak bir siyasi dengesizlik Türkiye’nin Doğu Akdeniz alanında elde ettiği avantajları tersine çevirebilecek potansiyele sahiptir. Bu nedenle Doğu Akdeniz konusunda kesin bir kaniya varmadan önce bölge devletlerinin toplumsal ve siyasi olaylarının iyi izlenip iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Kuruluşundan itibaren komşu ve çevre ülkeler tarafından tehdit unsuru olarak görülen İsrail Devleti, pek çok alanda olduğu gibi enerji alanında da yalnız kalmıştır. 2010’lu yıllara kadar enerji alanında yoğun bir dışa bağımlılığı olan İsrail; Noa, Ashkelon, Haifa ve Gazze çevresinde keşfettiği yoğun doğalgaz rezervleri sayesinde iç talebi karşılayacak ve hatta ihracatını gerçekleştirebilecek kadar enerji rezervlerine sahip olmuştur. Ancak, bölgede tarihsel olarak süregelen düşmanlık algısı ekonomik, ticari ve askeri gibi pek çok alanda olumsuz etki uyandırdığı gibi enerji ve enerjinin sağlanması konusunda da olumsuzlukları beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, bölge devletleriyle daha az etkileşimde olunabilecek enerji sağlama yolu olarak deniz, İsrail için bir çıkış kapısı olarak görülmektedir. Haifa ve Tel Aviv gibi büyük limanlara sahip olan İsrail, ticari faaliyetlerinin çoğunu bu iki ana unsur üzerinden gerçekleştirmektedir. Bulunan yoğun doğalgaz rezervleri sonrasında da Doğu Akdeniz’de yer alan bu limanlar ve enerji yollarının güvenliği büyük önem arz etmeye başlamıştır. İsrail de bu artan önem karşısında bölgede kalıcı ittifak arayışlarına girmiştir. Bölgenin önemli devletlerinden biri olan Türkiye ile 2000’li yıllardan itibaren inişli çıkışlı siyasi etkileşime sahip İsrail, bölgedeki politikalarını oluştururken Türkiye’yi dışarıda bırakan politikalar izlemeye başlamıştır. Bu politikaların yansımaları olarak; Doğu Akdeniz’de Mısır, Güney Kıbrıs ve Yunanistan’ın da dahil edildiği enerji temeline dayalı bir çıkar ittifakı oluşturulmuştur. Anadolu topraklarının kullanılması halinde çok daha düşük maliyetle gerçekleştirilebilecek enerji yolu yerine, bölgede Türkiye’ye karşı tutumda bulunan devletler ile ortak hareket ederek bölgede daha dengeleyici bir politika izleyen İsrail, bölge devletleriyle iş birliğinde bulunarak siyasi yalnızlığına da son vermeyi amaçlamaktadır. Güney Kıbrıs ve Yunanistan’ın da dahil edildiği enerji yolu, İsrail tarafından daha maliyetli fakat siyasi olarak daha güvenilir olarak algılanmaktadır. Kısacası devlet politikası olarak İsrail, maliyetleri göz ardı ederek bölgedeki siyasi stabilizasyona önem vermektedir.

KAYNAKÇA

AKSOY, M. (2016). “DOĞU AKDENİZ ENERJİ REKABETİ”. ARAŞTIRMA 23, ORTADOĞU. İNSAMER, İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ.

BAYRAKTAR, O. (2016). “ORTADOĞU DENKLEMİNDE TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİLERİ: REALİST YAKLAŞIM”. PDK AKADEMİ.

BRESSLER, L. & HAMED, T.A. (2018). “ENERGY SECURITY IN ISRAEL AND JORDAN: THE ROLE OF RENEWABLE ENERGY SOURCES”, RENEWABLE ENERGY AN INTERNATIONAL JOURNAL, 10 ARALIK 2018.

DAŞTAN, S. (2017). “DOĞU AKDENİZ ENERJİ KAYNAKLARI’NIN KEŞFİNİN İSRAİL-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNE YANSIMASI”. ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ, NİSAN 2017.

DÖNER, A. (1997). “TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE İSRAİL DEVLET MODELİNİN ORTAYA ÇIKIŞI”, ERZİNCAN ÜNİVERSİTESİ HUKUK FAKÜLTESİ DERGİSİ.

ERCAN, M. & KILINÇ, M. (2020). “BÖLGESEL VE KÜRESEL AKTÖRLERİN ORTADOĞU MERKEZLİ DOĞU AKDENİZ POLİTİKALARI “KIBRIS ÇATIŞMASI VE LİBYA MUTABAKATI”, ANASAM, ANADOLU STRATEJİ MERKEZİ, TEMMUZ 2020.

FLAMM, H, HAMED, T, AZRAQ M. (2012). “RENEWABLE ENERGY IN THE PALESTINIAN TERRITORIES: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES” RENEWABLE AND SUSTAINABLE ENERGY REVIEWS (RENEW SUST ENER REV)

KAHRAMAN, Ö. (2019) “DOĞU AKDENİZ ENERJİ SARMALINI İSRAİL ENERJİ POLİTİKALARI PENCERESİNDEN DEĞERLENDİRMEK”, ORTADOĞU ETÜTLERİ, CİLT 11, SAYI 2, ORSAM. ARALIK 2019.

KAHRAMAN, Ş. (2020). “İSRAİL’İN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI”, DSJOURNAL – DİPLOMASİ VE STRATEJİ DERGİSİ, EKİM 2020

KIZILAY, Ş. (2020). “İSRAİL’İN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI”. ANALİZ BÜLTENİ, DSJOURNAL – DİPLOMASİ VE STRATEJİ DERGİSİ, EKİM 2020.

ORUÇ, H. (2021). “İSRAİL’İN DOĞU AKDENİZ POLİTİKASI VE TÜRKİYE” CENTER FOR MIDDLE EASTERN STUDIES. OCAK 2021.

SHEFFAR, B. (2011). “ISRAEL—NEW NATURAL GAS PRODUCER IN THE MEDITERRANEAN”, SCHOOL OF POLITICAL SCIENCES, UNIVERSITY OF HAIFA, MOUNT CARMEL, HAIFA 31905, ISRAEL

DİJİTAL KAYNAKLAR

EASTMED - EASTERN MEDITERRANEAN MARITIME LIMITED. (2021). – ABOUT US. <https://www.eastmed.gr/about-us/> (ERİŞİM TARİHİ: 11.11.2021)

INTERNATIONAL ENERGY AGENCY. (2018). DATA FOR ISRAEL, <https://www.iea.org/countries/israel> (ERİŞİM TARİHİ: 11.11.2021)

UNITED NATIONS. (2020). “HUMAN DEVELOPMENT REPORTS – 2020”, UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME <http://hdr.undp.org/en/data> (ERİŞİM TARİHİ: 11.11.2021)

WORLDMETER (2016). “ISRAEL NATURAL GAS”, HISTORY OF GAS CONSUMPTION AND PRODUCTION. <https://www.worldometers.info/gas/israel-natural-gas/> (ERİŞİM TARİHİ: 11.11.2021)